CHILOPSIS YOKI CHO‘L TOLI (CHILOPSIS LINEARIS) BIOEKOLOGIYASI VA TARQALISH AREALI

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti magistranti
Abdurayimova Mujgona Abdujalil qizi
abdurayimovamujgona@gmail.com
Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti professor-o‘qituvchilari
Musa To‘rabek Norboy o‘g‘li, torabekmusayev@gmail.com
Shaymanov Sherzod Kamol o‘g‘li, sherzodbekkamologli@gmail.com
Egamberdiyev Murodjon, murodjon egamberdiyev9100@gmail.com

Annotasiya. *Bu maqolada cho‘l toli yoki chilopsisning biekolagiyasi, tarqalish areallari, fenologik jarayonlari, urug‘larning tarqalshi, ko‘paytirish usullari va iqlim sharoitlariga chidamlilligi.*

Kalit so‘zlar: *cho‘l toli, gullari, barglari, urug‘lari, areali, ko‘kalamzorlashtirish, qirg‘oqchillik, iqlim omillari.*

Аннотация. *В статье обсуждаются биоэкология, ареалы распространения, фенологические процессы, распространение семян, способы размножения и климатическая устойчивость ивы пустынной или хилопсиса.*

Ключевые слова: *ива пустынная, цветки, листья, семена, ареал, озеленение, береговая линия, климатические факторы.*

Abstract. *In this article, the bioecology, distribution areas, phenological processes, seed dispersal, propagation methods and climate tolerance of the desert willow or chilopsis are discussed.*

Keywords: *desert willow, flowers, leaves, seeds, area, greening, coastline, climatic factors.*

Kirish

Cho‘l toli **(Chilopsis linearis) Bignoniyadoshlar** (Bignoniaceae) oilasiga kiradi. Bu oila tarkibida 100 turkum va 500 ga yaqin tur bo‘lib cho‘l toli tarqalish areali Shimoliy Amerkada, janubiy kalaiforniyada va mekisikada tarqalgan.

Cho‘l toli sog‘lom va yaxshi parvarishlangan bo‘lsa, butun yoz davomida gullaydi. Shuning uchun u yoz davomida gullar va urug‘chalarga ega bo‘ladi va urug‘lar oktyabr-noyabr oyida pishib yetiladi. Bu daraxt shamol orqali changlanadi.

Gullar changlanganidan keyin tushadi, lekin barglarining katta qismini saqlaydi va bu esa cho‘l toshbaqasining sevimli ovqatlaridan biridir. Bu daraxt changlatuvchilarni jalb qilishdan tashqari, urug‘ bilan oziqlanadigan qushlar uchun ham oziqa beradi.

Cho‘l toli cho‘lga xos daraxt bo‘lib, u asosan qoya va jarliklarda uchraydi. U uzoq davom etadigan qurg‘oqchilikka bardosh bera oladi, lekin shahar joylarda o‘rtacha yog‘ingarchilikdan ko‘proq suv talab qiladi. Bu barg to‘kadigan daraxt, ya’ni qishda barglarini to‘kadi, lekin yoz davomida gullaydi, shu sababli landshaft dizaynda ommabop hisoblanadi. Bu bizning ilk ko‘paytirilgan mahalliy daraxtlardan biridir, va bog‘dorchilik mutaxassislari Cho‘l tolini turli xil gullar ranglari bilan o‘stirib, ularning rang-barangligini oshirishdi: pushti, qizg‘ish va boshqa ranglar.

To‘g‘ri sharoitda ekilganida, mahalliy 10-12 metr Cho‘l toli balandlikka yetishi mumkin, lekin shahar joylarida bu balandlikka yetishi kamdan-kam uchraydi. U boshqa daraxtlardan ko‘ra cho‘l daraxtllardan nisbatan tez o‘sadi va darhol go‘zallikni namayon qiladi, keng soyali maydon yaratmoqchi bo‘lganlar uchun ideal tanlovdir.

Ekologik va biologik xususiyatlari Cho‘l toli **(*Chilopsis linearis*).** Bu go‘zal daraxt janubi-g‘arbiy mintaqadagi quruq daryo o‘zanlari va oqimlar bo‘ylab o‘sadi. Ammo bu daraxt Shimoliy Texasda manzarali daraxt sifatida juda yaxshi mos keladi. U -15^0 darajagacha sovuqni bardosh bera oladi, shuning uchun Shimoliy Texas yoki qishki harorati shundan yuqori bo‘lgan joylarda muzlamaydi. Cho‘l toli bu yerda o‘stirish mumkin. U juda ajoyib gullarga ega. Ko‘plab nomlangan navlari bor va

ko‘plab yangi navlar yaratilgan. Bu o‘simlik binafsha gulli bo‘lib, uni deyarli oq, pushti va turli moviy ranglarda ham ko‘rishingiz mumkin. U iliq mavsum davomida gullab turadi va qishda barglarini to‘kib, tinim davri o‘taydi. Bu daraxt tabiiy va o‘ziga xos shaklga ega. Uni bitta tana qismi ko‘rinishda o‘stirishingiz mumkin, lekin odatda ko‘p tanali shaklda o‘sadi. qurg‘oqchi joylarga chidamli va chiroyli daraxt sifatida ko‘p uchratamiz. Asalarilarga cho‘l tolidan gullarning nektaridan oziqlanishadi.

1-rasm. Cho‘l toli daraxt umumiy ko‘rinishi va gulining shakli

Chilopsis yoki cho‘l toli asosan qurg‘oqchil hududlarda yaxshi o‘sadi va kam parvarish talab qiladi. Shu sababli uni ko‘paytirish texnologiyasini o‘rganish, yangi ko‘chatlar yetishtirish hamda ko‘kalamzorlashtirish ishlarida foydalanish muhim hisoblanadi. O‘simlikni ko‘paytirishning asosiy usullari urug‘ orqali va vegetativ usullar orqali amalga oshiriladi.

Cho‘l toli qalamchasidan ko‘paytirish mumkin. Cho‘l toli ko‘paytirishning eng oson usullaridan biri daraxtlardan qalamcha olishdir.

Xulosa

Xulosa o‘rnida shuni aytishim mumkinki cho‘l toli yoki chilopsis Surxondaryo sharoitda yaxshi o‘sib rivojlanmoqda avtomobil yo‘l yoqlarida va aholi yashash joylarini, bog‘ va hiyobonlarda, landshaft dizayn asosida ko‘klamzorlashtirish ishlarida tavsiya etamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qayimov.A., Berdiyev.E. “Dendrologiya” Toshkent-Fan va texnologiyalar 2012-283 b.

2. Muxamedjonov.A., Berdiyev.E., “Manzarali daraxt-buta o‘simliklar” Toshkent 2018-84 b.

3. Qayimov.A.Q., Dj.Turok “Aholi yashash joylarini ko‘kalamzorlashtirish”Toshkent2012-124 b.

4. Ross, J., et al. Chilopsis linearis. Archived 2012-04-02 at the Wayback Machine Medicinal Plants of the Southwest. New Mexico State University. 2001.

5. Vines, R. (1960). Trees, Shrubs, and Woody Vines of the Southwest. University of Texas Press. ISBN 978-0-292-73414-2.